Titulní stránka časopisu Jauerniger Hematbrief z r. 1998.

Jauerniger Heimatbrief

kapitola X.

Z časopisů Jauerniger Heimatbrief, který vydávají němečtí krajané jako ročenky, zapůjčených paní Margitou Rajníkovou z Javorníku (o jejích životní osudech se lze blíže seznámit na stránkách - *pametnaroda.cz/story/rajnikova-margita-hildegard*), zveřejňujeme překlady některých článků, popisujících život lidí v tehdejším Krautenwalde.

Heimat muzeum ve Veihingenu, modely kostelů od Franze Seichtera.

Wir danken Herrn Rudolf Tinter für den Beitrag" 60 Jahre Patentschft", ebenso, dass er in Vaihingen dea Heimatmuseum betreut. Unser großer Dank gilt auch Herrn Josef Schiedeck - er kümmert sich auch laufend ums Archiv und um alle belange, die den Heimatbund betreffen.

Vydavatelé rovněž děkují panu Rudolfu Tinterovi a Ingrid Heininger za spolupráci a ochotu.

Náš vesnický potok přes Travnou

Lydia Pollak

Dnes bych chtěla zavzpomínat a pozvat vás na procházku podél našeho vesnického potoku, který protékal naší malou vesnicí, tak jak jste ho před mnoha lety znali před našim vyhnáním z našich domovů v roce 1945.

Na úpatí Leuthenbergu, u staré cesty do dnešních lázní Lądek Zdrój, vyvěrá malý potůček, začíná trochu zrychlovat svůj další tok protékajíc pod několika malými můstky, první je u domu Aloise Schuberta *(č. 1, Pandadis)* a majestátního dvoru jeho statku, od potoka vpravo se nalézají majetky Wilhelma Friemela (č. 76, *Frodlovi),* Emila Poppeho a Rischeho, uprostřed leží vesnická silnice a na kopci vlevo potom statky Josefa Schiedeka a Josefa *(???).*

Hráz mezi č. 76 - Frodlovi a Chatou Travná č. 6

Potok se vklínil do malého úzkého řečiště ještě před domy Heinricha Langera (*chata Travná č. 6)* Richarda Wolfa *(č. 73, Niessner),* Josefa Korzera. A kousek zpět bydlela malá, Honka-Heisla, vlevo byl dům Heinricha Ledera a obecní dům, shora vás hrdě pozdravil sukovitý dub Heinricha Elsnera.

U domu Antona Böseho se nacházela studánka, do které si chodilo mnoho domácností pro pitnou vodu.
"Denn zom Kocha, Trenka onn zum Potterschlon wors kale Bernlawosser halt recht gutt"
(K vaření i pití a k stloukání másla je voda ze studánky ta nejlepší).

My ale půjdeme dále okolo potoku dále k domům po pravé straně: Waltera Exnera, Alfreda Spillera, Leopolda Fialy*(č. 75, Peldovi)*, Hermanna Fischera *(č. 14, Pap)* a Emilie Luxové, vlevo následuje bydliště Maxe Exnera-Schiedeka, Richarda Fischera, Franze Mitschkeho, Ludwiga Tremera*(č. 13, Novákovi),* Aloise Ledera, Maxe Schönweise, Alfreda Görlicha a Rudolfa Fischera *(zaniklá dřevěnka)*.

Zde dostává náš potok první posilu, ze spodní vody vyvěrá na povrch malý potůček, před naší pěknou kaplí svatého Antonína a kolem Josefa Langera, Alberta Schiedeka, nyní již silnější míjí vpravo statek mlynáře Menzela, na jeho levé straně se nacházela Rischerova hospoda (*na místě parkoviště U Oravců)*, Anna Exner,Wilhelm Krohmer, Johann Elsner, Anna Elsner-Viktor, hasičská zbrojnice, obecní dům, Martha Korte a hřbitov, ale ne tak rychle, na pravé straně přijdou domy Josefa Grasela *(č. 25, Jankulisovi)*, Gustava Krohmera, Müllerova villa *(č. 97, Cardovi)*, dům Oswalda Schönwiese (*bývalé Pohostinství),* naše vesnická škola, Hostinec Tilz *(č. 31, Kabil),* a dům kováře Paula Ludwiga.

Nyní si však musíme udělat jednu odbočku do našeho pěkného Marianského údolí, daleko široko známého oblíbeného poutního a výletního místa, zde je poustevnický dům s domácí kaplí, kapličkou svaté Panny Marie, kromě toho „Lourdská" jeskyně se studánkou, které je přisuzovaná léčivá síla a Křížová cesta ve svahu.

Vzadu za kapličkou nesmíme opomenout stavbu domu „Walderruh - Lesní mír" (č.89), Meissnerův Hostinec (č. 90) a dům Hedwigy Schönwiese *(č. 96)*.

Zde se potůček od celnice a od kaple spojuje a teče dále přes louky míjíce faru a kostel.

Pozn. vyd. Na tomto místě opomenula paní Polack přítok z údolí, který protéká Šilerovým rybníčkem a za mostem u Domu Setkávání se vlévá do potoka.

O něco zpátky bydlel ještě Josef Grimme (*Dům setkávání, č. 4)*, a na Hausbergu Depnerův dům *(č. 93, Veselý kopec).*

U návsi dostihne potůček od Marianského údolí náš vesnický potok. Ten, zase o něco silnější, teče podél Goldmannova obchodu se smíšeným zbožím, *(č. 85, Jonáš*) a kolem domů Johanna Schönwiesse, Lotte Helike a Emy Goldmannové, kde jeho svižný tok bude poprvé zbrzděn malým jezem odkud bude voda odváděna do mlýnského náhonu a svoji silou pohánět mlýn J. Kapse, dále musí zahnout a svoji vodu odevzdat zase pro náhon na jezu.

Udělejme pár kroků nazpět k Frankeho ville *(č. 92, Foldynovi)* a k domům Alberta Rischera, Franze Meissnera*(č. 36, Novákovi)*, Idy Schönwiese a Alberta Tremera, kteří často slýchávali klapot sousedního mlýna. Kousek rozdělený, běží nyní náš potok okolo Berty Beierové, pekaře Wittiga *(č. 5, Huplíkovi*), u přehrady bydleli ještě Emma Körbelová, Albert Franke, Agnes Bachmannová a Wilhelm Böse *(č. 44, Filipčíkovi)*.

Údolí "Bisas Gronde", které se táhne od Ruské cesty k domu č. 44 - Filipčíkovi , kdysi potůček tekl horem přes zahrady náhonem k mlýnu (č. 52), podél domu se dodnes zachovala podzemní šachta) a u domu č. 53 se opět vléval do potoka. Dnes potůček vede kolem silnice již od rozcestí k domu č. 44.

Zde přitéká nová čerstvá voda z "Bisas Gronde"- *Bisasovo údolí*, potok častěji mění svou cestu, teče dále za domy Johanna Franke,Wilhelma Franke, Heinricha Rottera *(č. 78, Pecha),* Emilie Liemertové *(č. 49, Popiela a Niewiadomski)*, Ferdinanda Baiera, potom u Henkelovy hájenky, dřívějšího mlýna *(č. 52, Komínkovi),* zase přibírá svoji vodu z mlýnského náhonu.

Z kopců obou stran údolí nás pozdraví „Volkmerberg" *(č. 50, Cahelovi)* a protější „Bargla - Girsig*" Girsigův kopec.* Domy Marie Rotterové (č. 53) a Wilhelma Grasela *(č. 49, Skálovi)*, se krčí pod skalou. Řečiště je zde již hlubší, podtéká silnici a končí údolí. Potom přijdou zprava nahoře obydlí Kramera Bruna-Lorenz, Josefa Menzela a Franze Hankeho, a potok protéká pod můstky k silnici, zde je opět Hankeho studánka, která v létě dává lidem dobrou a studenou

pitnou vodu, potok nalevo míjí Scholzovu villu *(č. 55, Sedlákovi),* Rosu Girsig *(č. 56, Stuchlíkovi),* Franze Grimmeho, Johanna Elsnera a Josefa Schuberta, na druhé straně ještě Richarda Stanke, Johanna Zappe a na konci vesnice Alfreda Elsnera*(č. 62, Kloboučkovi)*. Zde se zase naše údolí rozšiřuje a potok poklidně přitéká svými zákruty k rozcestí, kde se potom spojí s potokem ze Zálesí a potůčkem "Eckelgrund - Bächlein a teče dále směrem na Javorník.

Naše procházka vesnickým potokem v Travné je tímto u konce a já, jak doufám, jsem tímto připomněla všem naši domovskou vesnici a její potok.

Lydia Pollak, Jauerniger Heimatbrief 1987

(Přeložil Erwin Hruška).

Javornický potok " Hanfbach" uhání k Javorníku.

Názvy polí, pozemků v Travné

Lydia Pollak a Kurt Wolf - Vzpomínky na Travnou

Pozn. vyd. I když nám dnes již tyto názvy většinou nic neříkají, neboť se vážou na jména dřívějších německých majitelů pozemků nebo jde o stará místní pojmenování, která nepřešla do češtiny, přesto je to zajímavé povídání. Lze jen litovat, že už neexistuje žádný pamětník, který by všechny tyto názvy správně přeložil a lokalizoval.

Letní strana

Od křižovatky *(k Zálesí)*, přes Ecklův pozemek byla obrovská houština, která byla opravdovým ptačím rájem. Bylo zde možno spatřit vzácné ptáky jako výra, čejku, sluku, křivky, ťuhýky.

Tam také přecházela divoká zvěře mezi městským lesem a Zálesím. Veřejná cesta vedla mezi Schusterovým vrchem a Stadtlehne, Kalklehne, Mietstücke, Luxenhübel s křížem sv. Floriána, bělovodská cesta, Tremerhübel, Mühlstücken do Hirschbadu (Jelení Lázně).

Dále nás cesta zavedla k Hohe Haus (Vysoký dům), Schwarze Stube, Botenstück, Rischerstück, Rodeland, Hutniche, Sauerstücke, Graberstücke, Rute und Mücke, Birkenkoppe (Březový vrch), Schönwiesbirke (Schonwiesova bříza), Mittelberg, (Střední vrch) k Hausbergu.

Další veřejná cesta vedla přes Pauerhau, Rischer Hanna-Bild, 14 Nothelfer, Wolfsberg (Vlčí vrch), Kohlau, Lehnlich, k asi 750 m vysokému Zeichenbergu.

Schreibergraben (Schreiberův úvoz) vedl přes Viebich k celnici na hranici s Lutyní, kde stála Švédská kaple. Heinrichova štola byla jediným vchodem do dolu.

Stará cesta vedla v minulosti na Starou horu, kde byla celnice, jejíž základy zde můžeme ještě spatřit. Tam byl také pramen našeho vesnického potoka. Výš k hranici stál také morový sloup připomínající dobu, kdy zde byli Švédové.

Grenzsäule an der Alten Straße am Leuthen Berg

Hraniční sloup na konci Staré cesty.

Zimní strana

Výše od křižovatky se slévá voda z Travné, Zálesí a Ecklova pozemku do Hanfbachu (Konopného potoka). Nad Mühlhübel směrem k vesnici na okraji cesty stojí Korzer Seffa-Bild. Křížová hora mezi křižovatkou a říšskou hranicí byla hranicí se Zálesím.

Mutterloch u Wilhelma Franke bylo chráněné území obzvláště pro zajíce, byli zde slyšet také slavíci. Výš od Ludwigovy kovárny byla Hube.

Měli bychom se ještě zmínit o kapli sv. Antonína, ležící v pěkném postranním údolí horní vesnice, kde stál v minulosti Eichingerův dům.

Naše milé Krautenwalde

Byla to poklidná a pěkná vesnička se svými 600 obyvateli rozkládající se u paty Leutenbergu, zcela na hranici s německou říší, vložená do zelených luk a pastvin, orámovaná nádhernými lesy. Na svazích byla obilná a kukuřičná pole vytvořená houževnatostí obyvatel a jejich předků, kteří odlesnili a zúrodnili půdu vyrvanou přírodě.

Mnoho staletí nebyl Leutenberg státní hranicí, ta byla vytýčena a Slezsko rozděleno dohodou mezi pruským králem Fridrichem Velikým a rakouskou císařovnou Marií Terezií po prohrané válce. Travná byla pro zbožné nocležníky a poutníky místem relaxace. Ale po r. 1918 se mnohé změnilo, když na hranici přišli čeští celníci. To bylo samozřejmě po právu, ale mezi Travňáky a celníky byla zpočátku vzájemná nedůvěra, nakonec si ale na sebe zvykli a prožili spolu nejednu veselou příhodu.

V hostinci Heinelt se jednou pořádal Hasičský bál, na kterém se odehrál zábavný incident, zúčastnili se ho samozřejmě i Češi. Tentokrát došlo k obzvláštnímu překvapení. Do dražby byl dán kozel.

Zuby si na něj brousil jeden český celník. Vsázel často a hodně a nakonec kozla také získal. To se ovšem nelíbilo některým Travňákům. Měli v plánu kozla získat zpět a příští týden ho zase na jiném bále dát znovu do dražby.

Nový majitel kozla byl pravý český tlučhuba a vychloubal se, že na kozlovi odjede domů. Aby vše proběhlo bez problémů, byl kozel pro jistotu umístěn v chlévě místního hostince pod zámek a klíče byly pověšeny do kuchyně.

Po skončení bálu chtěl nový majitel kozla, tak jak slíbil, na něm odjet domů. Mimochodem nebylo jisté, zda by mu to jeho nerovnovážný stav dovolil. Jaké ale bylo jeho překvapení, když ve chlévě kozla nenašel. Financ byl velice rozezlen a obviňoval ze zmizení majitele hostince a chtěl po něm odškodné.

Hostinský Heinelt v tom byl ale nevinně a také pro něj to byla záhada.

Na Travné žili mazaní braši, kteří už vyvedli nejeden povedený kousek. Byli to dva dobří kamarádi Langer a Kleiner, přísahali si, že Čech na německém kozlovi domů neodjede. Věděli si rady. Dostali kozla přes okno ven a schovali ho ve mlýně u Kapsů, kde ho dali mezi prasata do chléva. Prasata se divila, kdo je to ruší při nočním klidu, ale po několika zachrochtáních se znovu uložila ke spánku.

Na druhý den, již brzy ráno byla posádka na nohou a všude hledali kozla. U Kapsů ve mlýně toho dne spali o něco déle. Když přišli do chléva, divili se podivnému přírůstku. Samozřejmě se všechno rychle vysvětlilo a kozel byl předán jeho majiteli. Celník se nikdy nedozvěděl, kdo mu tento šprým provedl.

To se stalo v roce 1925 a po 42 letech se toto tajemství nyní prozradí. Víte, milí rodáci, kdo byli ti dva šprýmaři? Langer byl ve skutečnosti Albert Tremer a Kleiner - Hans Förster.

Podle vyprávění A. Tremera zapsal Josef Adolf,
Jauerniger Heimatbrief 1967
Přeložila Renata Sedláková

Nepřátelům dobře činit.

Bylo to na jaře 1945, kdy byl na denním pořádku příliv uprchlíků utíkajících z východu na západ.

Náš hostinec stál v první velké zatáčce v průsmykové cestě do Lądku a dále do hrabství Glatz. Celý dvůr byl plný vozů a lidí, kteří si zde udělali krátkou přestávku, neboť většina měla strach z cesty přes hory. Zčásti to byly velmi těžké vozy naložené veškerým majetkem a byly bez brzd, protože tito lidé přicházeli z rovin.

Z houfu těchto lidí byl slyšet výkřik: “Kde je sestra?” Pocházel od muže, který nemohl být Němec. Po delším naslouchání jsem pochopila, že jde o ruského válečného zajatce, který si držel ruku na své hrudi. Zeptala jsem se ho tedy, co chce; moje slovanské jazykové znalosti postačovaly, abychom se dorozuměli.

Restaurace Heinelt, č.33 se nacházela na návsi.

To, co mi pak ukázal nebylo vůbec pěkné, měl velmi zanícený prst a i jeho ruka byla už celá opuchlá. Otázkou bylo, co bych měla udělat, vždyť jsem nebyla žádný doktor ani člověk, který by měl povinnost pomáhat. Tak jsem ho vzala domů, udělala mýdlovou lázeň, neboť měl na ruce plno mozolů z práce. Myslela jsem, že pak změknou a prasknou, ale bohužel moje přání se nesplnilo.

”Co tedy dělat?”, věděla jsem, že se to musí otevřít. Řekla jsem mu tedy, že pokud bude chtít, tak mu to rozříznu. Bylo to velké riziko od laika, ale to už nouze přináší, a muž byl se vším srozuměn. Tak jsem mu nařízla prst obyčejným nožem na maso, vytekla spousta hnisu, který musel ven. Vše jsem dobře ovázala a namazala mastí a řekla mu, že má přijít zítra brzo ráno. Ráno jsem na něj dlouho čekala, ale nepřišel. Začala jsem se strachovat o tohoto muže a také jsem si vyčítala: “Něco takového už nikdy neuděláš”.

Dva jiní zajatci, kterých jsem se ptala na jejich kamaráda, nic nevěděli, třetí jen řekl, že nemocný kamarád se svým sedlákem jeli dál. Měla jsem radost, neboť to znamenalo, že žije.

Od toho dne se přes nás mnoho převalilo mnoho událostí a nakonec přišla také ruská armáda. Češi už zde byli také.

Najednou přišel do kuchyně pěkný pěstěný muž a já jsem dostala pochopitelně strach. Přišel ke mně blíže a já jsem si myslela, že mě popadne za krk. On ale jen řekl :”Sestro”, a ukázal mi prst. Teprve nyní jsem poznala, o koho jde. Dobře jsem si prohlédla jeho prst a uviděla, že řez se velmi dobře zhojil.

Projížděl pak kolem ještě jednou, než se vydal cestou samozřejmě směrem do vlasti. Nezapomněl ani na to, aby se mi odvděčil. Sáhl do tašky a vytáhl hrst řetízků a broží, byly to věci z obchodu se suvenýry a položil mi je tam. Já mu je přistrčila zpět a řekla: “Dejte to raději vaší ženě”. Tím jsem ho skoro urazila. Po odpočinku a posilnění se pak přesunul dál.

Snad řekl svým lidem doma, že i mezi Němci jsou dobří lidé a nejsou všichni barbaři. Také doufám, že to byl můj dobrý příspěvek k porozumění mezi lidmi a usmíření.

Anna Heinelt, hospodská,
Jauerniger Heimatbrief 1967.
Přeložil Erwin Hruška

Kácení májky v Travné před 50 lety

V roce 1924 byl pan Viktor Springer nejen hospodský a řezník, ale také starosta obce.

Tento zkušený obchodník přišel jednoho dne na nápad uspořádat něco, co tu ještě nebylo. Měla se postavit májka a posléze kácení májky spojené s velkou oslavou a průvodem přes vesnici. Zpestřit oslavu měla májová královna, volba padla na Liesel Korte, která se ráda zúčastňovala veřejného dění. Nápomocný byl učitel Kawik, který byl v té době také zapisovatelem a pokladníkem dobrovolných hasičů.

Velitel hasičů , který tehdy ještě neměl autotaxi, provozoval fiakr s koněm v hojně navštěvovaném letovisku a známém poutním místu a byl proto v cestovním ruchu nepostradatelný, z toho byl celý nadšený.

V tom čase jsme byli s mým přítelem Karlem Kawikem nezaměstnaní. V mém povolání tehdy nebyla pro Němce téměř žádná práce nebo dostatečná podpora a tak se musela využít každá příležitost vydělat pár korun, které mladí lidé nutně potřebovali. Byli jsme ochotni přijmout každou práci a tak když nám byla koncem dubna nabídnuta práce, natřít hasičskou zbrojnici, věž s bránou, radostně jsme ji přijali a 30.dubna se pustili do práce.

Následující den, 1. květen, státní svátek nebyl v té době u nás slaven, žádný průvod, místní si toho dne sotva všimli. A tehdy jsme, ve volnu uprostřed týdne, uskutečnili náš plán. Vyrobili jsme slaměného panáka se stuhou s nápisem - Pro májovou královnu a pověsili ho v noci na 1. května v zahradě Kortových na švestku.

Příští den jsem šli na naše pracoviště v hasičárně odkud jsme mohl vše dobře pozorovat. Když šli ráno lidé z kostela zastavovali se tam a dohadovali se, co to má znamenat. Někdo řekl : Joo, weil die Liesl kenn Schoatz hoot, hoanner a poor sette Luderstecke en Moan fürs Fanstergebonda"*(Jo, protože Liesl nemá frajera tak ji tam nějací darebáci pověsili panáka*).

Dcera a matka z toho byly velmi rozrušené. Jen dědeček, starý Hoheiser byl spokojený a řekl: Etz hoa ich än Krautpopel fier a Goarta"*(Alespoň má teď strašáka do zelí*) a odnesl ho ze stromu domů do kouta schodiště.

Příští noc jsme opět pověsili slaměného panáka s nápisem - Nashledanou na Kácení. Kácení bylo druhou neděli v květnu. Když jsme šli s panákem kolem Springerovy zahrady za hřbitovem, potkali jsme českého strážmistra Schulirsche. *(Šulíře?)*

Vysvětlili jsme mu náš plán a on byl z našeho úmyslu okamžitě nadšený. Schulirsch, který bydlel u Oswalda Schönwiese nám poradil: "Dejte ho do Oswaldova seníku a já už zařídím, aby se během tanečního večera dostal panák na sál. Mladý český strážmistr a celník byl vždy pro nějaký neškodný žert.

Nastal svátek a všechno šlo podle plánu, velký jedinečný průvod prošel vesnicí s následným kácením májky za velkého jásotu, shonu a veselí. Tancovačka trvala daleko přes půlnoc. Zvláště obdivovaná a zbožňovaná byla královna Máje.

Byli tam hosté z Javorníku a Zálesí a také ze sousední Lutyně. Během večera jsme se už smířili s tím, že nás Schulirsch nechal ve štychu vzhledem k tomu, že bylo stále později a později a slaměný panák nikde. Můj přítel Karl tancoval a já jsem hrál v taneční kapele. Když byli všichni v nejlepší náladě, přinesl jeden host z Javorníku slaměného panáka s nápisem Májový král na sál. Hudba přestala hrát a Liesel zbledla a nechala stát svého tanečníka. Také její matka vypadala zmateně, protože jí pořadatelé slíbili, že zabrání tomu, aby se slaměný májový král objevil na sále.

My oba jsme byli mimo podezření protože jsme přece celý čas neopustili sál. Velitel Alois Leder, ve skvostné hasičské uniformě stál provinile a všem řekl: Nu, da soaß jo ei denner Kalesse! *No,on seděl v kočáru!*

Incident byl brzy zapomenut, pouze Liesl se nemohla z leknutí stále ještě zotavit. Tanec ale pokračoval dále, já a můj přítel jsme zjistili teprve později průběh události.

Alois Leder jako velitel dobrovolných hasičů toho večera měl kšeft s bratrem Josefem, který z Javorníku přijel s jeho fiakrem, na okamžik vůz opustil, aby promluvil se svým bratrem a když se vrátil, seděl někdo v jeho voze, on se ho optal kam chce jet a pak si všiml v záři Měsíce, že to není žádný živý tvor. Vytáhl panáka z vozu, ale jeden javornický host mu ho vzal a utíkal po schodech nahoru rovnou do sálu. To vše se událo během okamžiku.

Liesel Kortová se cítila dotčená, ale musela se tvářit jako že se nic nestalo. Nakonec se ji podařilo přesvědčit, že to měl být jen žert , který nemířil proti její osobě.

Teprve následující den nám vyprávěl Schurlisch, že nebylo vůbec snadné panáka nepozorovaně přinést na sál. Několikrát se totiž musel skrýt v jasné měsíční noci a teprve když Josef Leder dorazil s vozem, posadil panáka dovnitř a vrátil se do výčepu a nikdo neměl nejmenší podezření , že by se četník podílel na této příhodě.

Případ tak zůstal dlouhou dobu nevysvětlen. Byl to však první, ale také poslední svátek Kácení májky a již nikdy se bohužel neopakoval.

Pan Springer prodal v r. 1925 prosperující hostinec rodině Heinelt, která ho vlastnila až do vyhnání z domova. Široce populární a známý hostinec již dnes nestojí, neboť shořel. Staří travňáci si ještě dnes se smíchem vzpomínají na staré dobré časy. Mnoho z nás už není dávno mezi živými. A když pomyslíme na tu dobu a krásný čas mládí, které jsou i po 50 letech pro nás nezapomenutelné, člověk si jen povzdechne:
"Bejvávalo..."

Paul Schiedeck, Jauerniger Heimatbrief, 1973

Přeložila Renata Sedláková

Betlém jako kontraband?

(Vyprávění Kurta Exnera, bydlel na č. 11, převzato z čas. Jaurniger Heimatbrief 2002, str. 24).

Vždy o vánocích, když z krabice vytáhnu svůj milovaný betlém a rozestavím figurky z lipového dřeva, jsem vděčný, že se jím mohu potěšit.

Je totiž z Travné a vzpomínky na domov se váží se vzpomínkami na jeho téměř dobrodružnou cestu na Západ. O tom však později.

Krippenfiguren vom »Pelza Schnetzler« aus Krautenwalde.

Tyto figurky z jesliček vyřezal řezbář Pelz, který bydlel v domě č. 73. Zemřel v roce 1928 nebo 1929 a byl také oblíbeným muzikantem, hrál na tahací harmoniku.

Tohle a mnohem víc jsem se dozvěděl od Bernharda Krohmera, syna ševce. Vyprávěl mi, že pan Pelz vyřezal několik betlémů nejen pro kostely v okolí, ale i pro soukromé osoby. Vyřezal také sošku Ježíška, vysokou 50 až 60 cm do kostela v Travné, která stojí na pravé straně oltáře. Modelem mu údajně stálo nějaké dítě z vesnice.

Pan Pelz neměl ani dílnu a když vyřezával ve světnici, třísky pochopitelně létaly na všechny strany. což se nelíbilo paní Pelzové a tak ho často vyhnala na půdu, kde bylo v zimě citelně chladno a tak si ohříval ruce na předehřáté cihle. Stejně tak nám maminka dávala zabalenou cihlu do postele, což se nám dětem vždy líbilo. Tyto figurky, které dělal, byly asi 20 cm vysoké a má matka mi je dala ve válečných letech 1943 nebo 1944 jako dárek pod stromeček.

Měla je od paní Wolfové, dcery pana Pelze. Paní Wolfová za ně dostala vejce, máslo, špek a uzené maso. Manžel paní Wolfové byl vysoký 192 cm a my děti jsme mu říkali Dlouhý Wolf. Vždy v létě pomáhal o žních kosit obilí.

Ale zpět k jesličkám. Figurky nebyly ještě pomalované a musely asi být posledním dílem pana Pelze. Tyto figurky nám pak domalovala dcera, paní Wolfová, protože i dříve s tím často vypomáhala otci.

A nyní o tom jak se figurky dostaly do Německa. Moje matka a mé tři sestry odešly na Západ až v roce 1949. Naši příbuzní v r. 1946 a někteří až v r. 1948 a dostali ubytování ve Stuttgartu a Ulmu. Nám zde vzali všechny zemědělské nástroje a byli jsme vystaveni velké šikaně. Nesměl jsem jít do učení a moje matka a já jsme pracovali v lese. Pak se nám otevřela možnost odejít do Německa.

Tehdy bylo možné odvézt si sebou věci vážící něco nad 50 kg, zabalené ve svépomocně vyrobených dřevěných bednách. Nějaký známý nám poradil, že tyto věci je možné nechat prohlédnout ještě doma a ne až na hranicích a toho jsme využili k našemu plánu.

Pozn.vyd. Betlém od řezbáře Pelze vlastnila také rodina Fischerova a později Papova. Také v kostele byl k vidění betlém ještě v 70. letech, to však byl betlém profesionální produkce nějaké řezbářské dílny a pocházel asi z doby výstavby kostela. Oba betlémy však měly společný osud, "zmizely" neznámo kam.

Do beden jsme tedy uložili různé věci a zavolali celníky, aby vše zkontrolovali. Bedny se zaplombovaly a příští den je měli odvézt.

V noci jsme bednu obrátili, vypáčili dno, bezcenné věci jako oblečení jsme vytáhli a vložili do bedny zabalený betlém a opět bednu dobře zajistili. Tak doputovaly bedny do Německa i s tajně ukrytým betlémem.

Doufám, že nás nebude již celní správa stíhat, vše je jistě už promlčeno. Proto si jesliček velmi vážím a cítím dluh vůči své, žel, již zemřelé matce.

Přeložila Renata Sedláková

Jeden z dvou andělů pocházející ze zaniklé boží muky na pozemku domu č. 52, pravděpodobně také dílo řezbáře Pelze.

Jak to tenkrát bylo

Staří lidé rádi vzpomínají na dobré časy ve staré domovině. Oproti tomu mladí mají už jen velmi malé, anebo žádné vzpomínky na vlast.

Vlast, domovina, je tam, kde se člověk narodil, vyrostl, kde strávil školní čas a kde si pamatuje spoustu jiných krásných zážitků. Tady myslím obzvláště dobu před první světovou válkou; jak jednoduchý a skromný byl život v malých horských vesnicích.

Tehdy nebyl žádný rozhlas ani televize, často ani elektrické osvětlení. Dlouhé zimní večery se trávily u petrolejové lampy, nebo při svíčkách, tehdy bylo opravdu romantické jít s lucernou do stáje, do stodoly, na půdu, nebo do sklepa a osvětlit temné vesnické uličky a tmavé vesnické silnice, neboť pouliční osvětlení obstarával tehdy jen úplněk.

Láska k lidové muzice a zpěvu, bylo tím nejkrásnějším, čím se dalo ve volném čase zabývat. Nejznámější byla muzikantská rodina Ludwigů. I přes těžkou práci vesnického kováře, byla hudba Bertholdu Ludwigovi koníčkem a našel si na ni čas.

Už od svého mládí učil kluky se zájmem o hudbu základům tohoto umění. Také já, tehdy osmiletý, jsem byl jedním z jeho žáků. Každý den přicházeli žáci do kovářova bytu, aby si společně zahráli na violu. Honorář byl tehdy velmi nízký, chtěl dva krejcary za hodinu. Mistr Ludwig tak činil z lásky k hudbě a tím podporoval muzikantský dorost v obci. Také o nedělích jsme se my, žáci setkávali, abychom se spolu s jeho synem, varhaníkem a sbormistrem, postarali o kostelní hudbu a školili se jako dorost.

Travná byla kromě poutního místa také vyhledávaným letoviskem a tím pádem i dovolenkovým cílem mnohých turistů z Opavy a Vratislavi, kteří hledali zotavení v našich lesích. Dobrá strava, čerstvý vzduch a krásné vycházky v blízkém i vzdáleném okolí, bylo tím, co tu drželo letní hosty. Rádi podnikali výlety do Račího údolí se zříceninou hradu Rychleby, k Rösselově chatě na Schwarzberg, k ruinám hradu Karpensteinu (v nynějším Polsku), na Borůvkovou horu atd.

Tehdejší místní farář Johannes Fuhrmann kladl velký důraz na dobrou kostelní hudbu. Pěvecký sbor a orchestr, každou neděli „odvedl dobrou práci“. Z rodiny Ludwigů vzešel syn Paul, varhaník a sbormistr a dcera Franzi, první sopranistka.

Fotografie muzikantů z Travné je převzata z časopisu

Musikkapelle — Obere Reihe: Elsner Hans, Grasel Adolf, Gottwald Adolf, Korte Arthur, Fischer Max .2. Reihe: Elsner Peppe, Schönwiese Emil, Schiedeck Paul, Tremer Albert. Mitte: Grasel Albert, Meissner ? — 1923 oder 1924?

Z Waldeku přišel pan Korzer s flétnou a pan rada Kristen posílil sbor svým dobře znějícím tenorem. Také z Landecku přicházel téměř každou neděli muzikant Hans Schönwiese s křídlovkou, aby se přidal k orchestru.

První klarinet byl svěřen mně, když mi bylo 12, neboť všichni bojeschopní muži byl v letech 1914/18 odvedeni do vojenské služby. Berthold Ludwig se už nemohl s přibývajícím věkem nadále věnovat hudebnímu vzdělávání mládeže a jeho synovi Paulovi, který převzal kovářství po otci, chyběl potřebný čas a tak nastoupil jako nástupce hudebního vzdělávání Albert Grasel.

Byl tehdy v obci hodinářem a taktéž nadaným muzikantem. Základy mu předal kovář Ludwig. Mimo učení a práci měl v Žulové příležitost rozšířit své hudební vzdělání. Kromě klavíru hrál také na drnkací a foukací nástroje, v podstatě na všechno, co se tehdy nabízelo.

Práce hodináře ho v tak malém společenství nemohla uživit a tak pomáhal kde mohl a kde bylo třeba. Radil lidem, skládal jim psaní pro úřady, opravoval a tvořil, ke všemu byl šikovný. Během první světové války měl dokonce výrobu dřeváků, které šly dobře na odbyt. O slavnostech se staral o atmosféru a místní hudbu.

Společně s farářem Fuhrmannem pořádali představení - veselohru "Der Pfeifla Schuster" od Viktora Heggera.

Díky jeho nadšení a nadání jsme prožili řadu krásných večerů v sále hospody J. Franka.

Hudební vzdělávání bylo onoho času výhradně v jeho rukou. Komponoval, transponoval a psal vlastnoručně noty pro jednotlivé nástroje komorního orchestru. Bohužel se stalo, že kvůli nemoci ve svých třiceti letech odešel z tohoto světa.

Po první světové válce se časy změnily, rázem se stalo všechno modernější, v pohybu a hlučnější, ale ne tak krásné ve srovnání se starými časy. To útulné a romantické o čem staří vyprávěli a bájili, najednou pominulo. Situace mezi státy se rychle zhoršovala.

»Der Pfeifla-Schuster« von Viktor Heeger. (Dreimalige Aufführung im März, April 1920 im Franke-Saal). Mitwirkende (v. l.): 1. Reihe: Minna Elsner, Franziska Ludwig, Ida Schiedeck, Anna Grötzner, Mizzi Deppner. 2. Reihe: Heinrich Rotter, Albert Grasel, Pfarrer Fuhrmann, Paul Ludwig. 3. Reihe: Josef Schiedeck, Paul Schiedeck, Josef Hanke, Helmrich. Glockenabnahme in Weißbach, 3. Juni 1916.

Nové nebezpečí bylo na dohled. Najednou se bylo nutné rozhodnout, zda se člověk považuje za Němce.

Vypukla nová světová válka, jejímž následkem bylo vyhnání z naší milované domoviny. My staří jsme museli udělat za těmi časy tlustou čáru a tak nezbývá, než často a s radostí zavzpomínat na ony desítky let prožitých v naší domovině.

Vzpomínám na uplynulé časy,
v srdci domov uzamčený
Ty milované, malé vsi,
v mých myšlenkách navěky žijí...

Paul Schiedeck, Jauerniger Heimatbrief, 1974, Přeložila Kristýna Zmeškalová

Vzpomínka Lydie Pollakové a Kurta Wolfa z Jauerniger Heimatbrief:

Při bohoslužbách působil Kostelní chór, který vedl ředitel školy Adolf Kawik, dirigent a varhaník. Jeho následovníkem byl později kovář Paul Ludwig, který pocházel z velké muzikantské rodiny.

Již jeho otec, také kovář, až do vysokého věku hudebně vzdělával mládež. V této výuce pak pokračoval hodinář Albert Grasel, rovněž zanícený učitel muzikantského dorostu. Krásné hlasy měly v chóru zvláště zpěvačky: Franciska Ludwig, Margarete Franke, Waltraud Liemer, Anna Schönwiese. Stejně jako muži Max Exner a Johann Elsner.

Muzicírovali také Emil Schönwiese - rolník, Paul Schiedek - obchodník, Johan Elsner - rolník, Max Fischer - muzikant, Johann Schubert - rolník, Paul Ludwig ml. - kovář. Poslední tři působili také v javornické městské kapele.

Pěknou vzpomínku máme na každoroční Den matek, kdy z kostelní věže vždy zaznívala píseň "Ó, máš ještě maminku...".

Komentář SOKa Jeseník k fondu obce Krautenwalde

"Mimořádnou hodnotu má notový materiál (součást Farní kroniky), který překvapuje neobyčejnou vyspělostí v tak malé obci, jako byla Travná. Mezi komponisty běžné církevní hudby jsou i díla českých skladatelů Myslivečka, J. K. Vaňhala, J. N. Vitáska, V. Maška a dalších a to zásluhou kantorů J. Waschmanna st. a ml., J. Thanheusera a J. Reischela, kteří zaznamenávali i dataci provedení jednotlivých děl".

Pozn. vyd. Podle svědectví byly po válce v domě č. 14 při bourání stodoly nalezeny hudební nástroje ukryté v podzemní skrýši, které byly odevzdány na obci.

Sbírka hudebních nástrojů byla rovněž ve vnitřním prostoru varhan a byla rozkradena řemeslníky při opravě kostela.

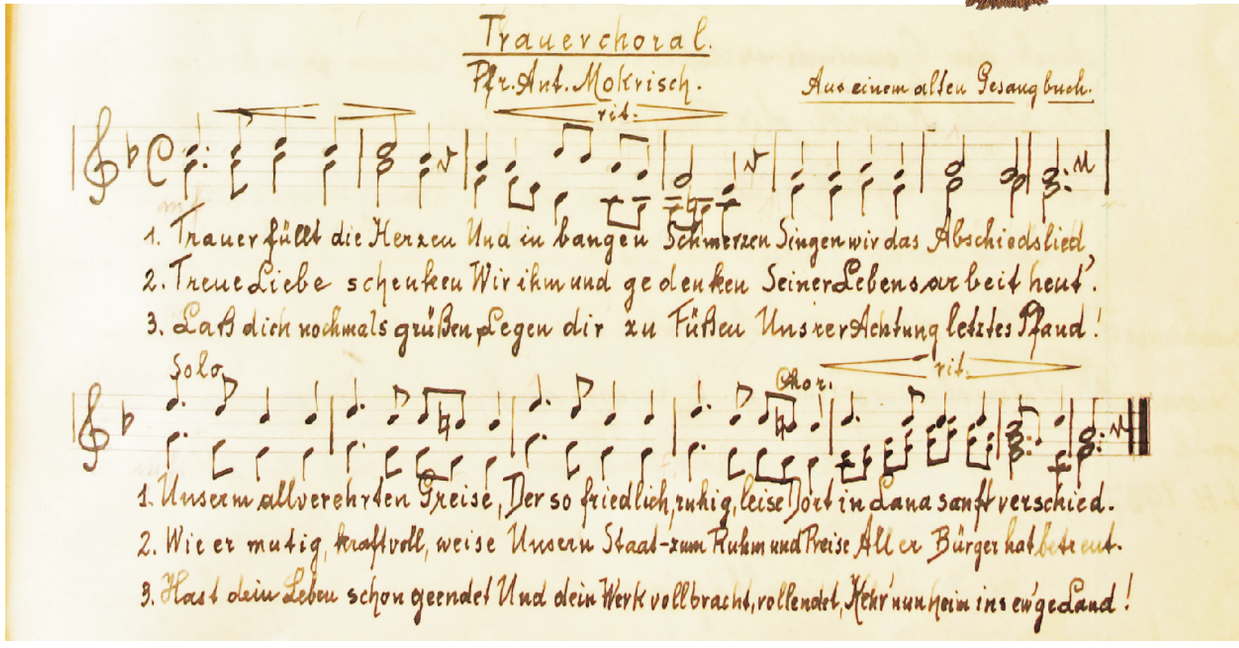

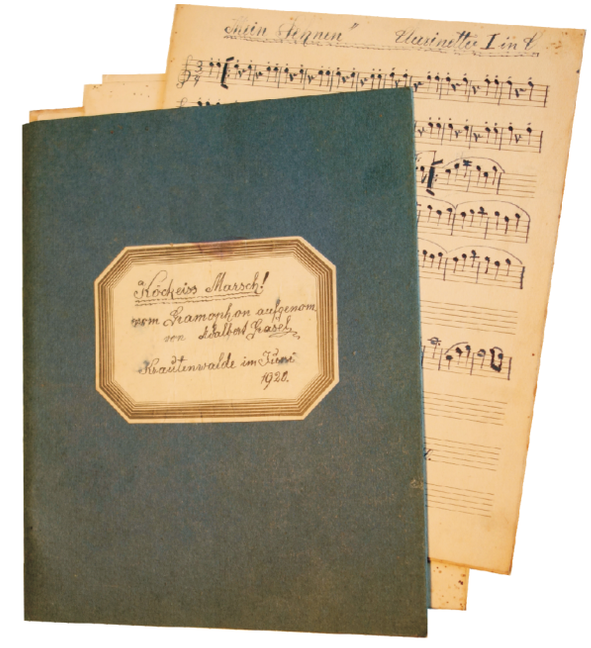

Archiv Pavla Stoupala z Javorníku obsahuje ručně psaný sešit Adalberta Grasela z r. 1920 s notovým materiálem.

V Kronice Travné je také zmínka o tom, že farář Ant. Mokrisch dostal za úkol od kardinála Bertrama napsat text smuteční písně u příležitosti úmrtí T. G. Masaryka.

" Smutek naplňuje srdce v bolestném zpěvu, s bolestí zpíváme píseň na rozloučenou našemu váženému starci, který odešel klidně a tiše.
Věrnost a lásku darujeme jeho památce, jeho život hrdý a plný síly, byl naplněný prací pro náš stát k slávě a hodnotě.
Nechej se ještě jednou pozdravit a požehnat, položíme ti k nohám naši oddanost, náš dar. Ty jsi svůj život ukončil a dílo dokonal. Teď můžeš domů, do věčnosti.

Překlad M. Rajniková

Živnosti a povolání v Travné

Až na dobu, kdy byla celosvětová hospodářská krize a všichni měli nouzi, tak si řemeslníci a obchodníci v Travné vedli vcelku dobře.

Byli to tito živnostníci: obchodníci s potravinami a smíšeným zbožím Josef Goldmann a Emil Reingold, pekař Franz Wittich a Karel Rauer, řezníci Josef Heinelt a Max Tilz, trafikant Franz Meissner, hospodští Josef Heinelt, Johann Tilz, Josef Meissner a Helena Gottwald-Rischerová, švec Gustav Krohmer, Josef Elsner a Franz Meissner, krejčí Kurt Schweidler, dámská krejčová Agnes Schuberová a kovář Paul Ludwig.

Kromě nich přicházeli jednou týdně do Travné z Javorníku pekař Flassig a Graupa - Müller s chlebem, pečivem a moukou a také pekař Fels z Bílé Vody.

Většina obyvatel Travné však žila z obdělávání půdy, práce v lese, ve stavebnictví a jako nájemní pracovníci na statcích. Hospodáři, kteří měli více jak 10 hektarů byli: Adolf Schubert, Josef Tremer, Josef

Reklamy z dobových propagačních materiálů.

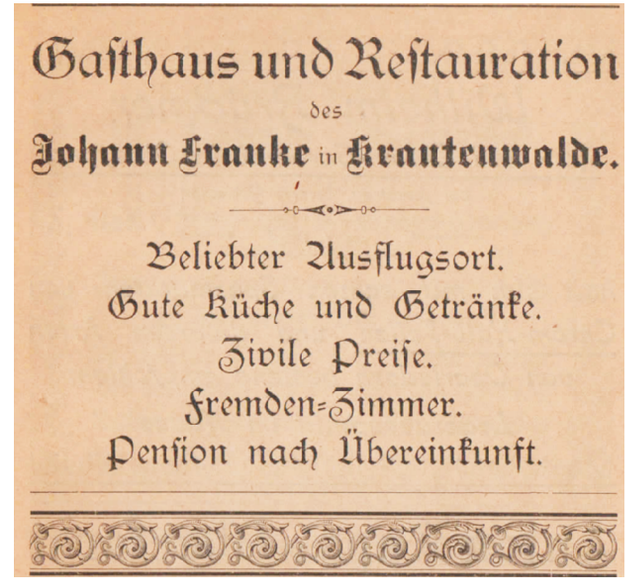

Reklama z r. 1904

Schiedek, Heinrich Langer, Heinrich Elsner, Ludwig Tremer, Johann Schönwiese, Albert Tremer, Wilhelm Franke, Wilhelm Böse, Emil Volkmer, Josef Kaps (poslední mlynář a povozník).

Včelařství se věnovali: Richard Fischer, Albert Franke, Wilhelm Böse a Wilhelm Franke.

Les byl zdrojem obživy nejen pro majitele, ale dával živobytí i ostatním lidem, práce v lese však byla těžká a nebezpečná, lesní dělnici káceli a sváželi dřevo z lesů, které pak odváželi na nádraží do Javorníku nebo do okolních pil až do Paczkowa sedláci a povozníci Albert a Josef Tremerovi a Josef Kaps.

Ženy si přivydělávaly sázením stromků na mýtinách, přitom si obstarávali i krmení pro kozy a králíky, sbírali klestí na topení a lesní plody. Revírník Rudolf Henkel z Bílé Vody byl dobrý a spravedlivý šéf a sběr dřeva příliš neomezoval.

Na začátku Travné směrem od Javorníku provozovali Josef Kaps a Műller kamenolom, pozemek vlastnil Alfred Elsner. Štěrk vyráběli převážně ručně majzlíkem, klíny a kladivem tzv. perlíkem. Těžba probíhala tak, že navrtali do stěny díru hlubokou až 1 m naplnili dynamitem a odstřelili. Uvolnily se tak 3 až 4m³ kamene a tyto kusy se roztloukaly na štěrk na cesty. V době nezaměstnanosti to byla sice těžká, ale dobře placená práce, při které pomáhaly i ženy.

Po r. 1938 se otevřel v Zálesí další lom a u cesty na Leutenbergu postavili úpravnu kamene, kam vedla 3 km dlouhá lanová dráha, která transportovala kusy kamene. Kameny, písek a štěrk odváželi povozníci Albert a Josef Tremer, Schönwiesse na silniční práce nebo do skladiště.

Zdroj: L. Gernot/ K. Wolf. Jauernig und Umgebung, díl II. *Přeložila Renata Sedláková.*

Obrazový materiál Poskytl Pavel Stoupal ze svého archívu.

Stará zemědělská technika jako byly mlátičky, pluhy aj., stejně jako většina ručního nářadí skončila dávno ve sběru. Dochovaný dřevěný válec o délce 190 cm je raritou.

Zemědělství bylo hlavním zdrojem obživy. Úroda z kamenitých políček v celkem drsném zdejším podnebí nebyla jistě nijak velká. O těžké a usilovné práci mnoha generací německých rolníků svědčí desítky, ne-li stovky hromad kamení až několik metrů vysokých, které jsou roztroušeny na okrajích pastvin i v lesích, kde dříve byla pole. Hustá síť cestiček zpevněných kamennými zídkami se však pozvolna rozpadá a splývá s terénem.

Od těch dob se charakter krajiny podstatně změnil, zemědělství zcela zaniklo a pole se z větší části zalesnila. Naštěstí se dosud zachovaly pastviny (nyní patřící firmě Jagos). Ještě v šedesátých letech, se hlavně Řekové věnovali chovu koz a kosili meze a loučky, které dnes zarůstají nálety. Dnes se věnuje domácímu chovu ovcí jen pár usedlíků a spíše než pro užitek slouží jako "živé sekačky". I chov ostatního domácího zvířectva - slepic, kačen, krůt, králíků a dokonce i koní se dosud ještě zatím udržel.

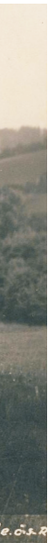

Foto z Návštěvní knihy na Borůvkové hoře dokládá tehdejší způsob obdělávání půdy. I když obě fotografie pocházejí asi z pruské strany, dokumentují nepochybně i hospodaření sedláků v Travné.

Hromady kamení z políček a zídky zpevňující lesní cesty jsou dodnes viditelné a leckde téměř neporušené a funkční.

Německé spolky v Krutwaldu

V archívních fondech jsou i stanovy a žádosti o povolení těchto spolků v Travné:

Sparverein Weinachtsfreude - Spořitelní spolek přátel vánoc, založ. 25.3.1927.

Katholischer nichtpolitischer Verein - čtenářský a osvětový spolek založený 27.11.1910.

Volksbund der deutschen Katholiken - Svaz německých katolíků 21.2.1926.

Deutscher Kulturverband- Německý kulturní svaz, spolek školský (matiční) 28.11.1926.

Freiwillige Feuerwehr - Dobrovolní hasiči.

MSSGV - Místní skupina Moravskoslezského sudetského horského spolku, v rámci turistického ruchu zajišťovali noclehy pro letní a zimní hosty, kteří přicházeli až z Krnova, značili stezky k výletním místům a udržovali jejich schůdnost, organizovali večerní besedy. Posledním vedoucím byl Josef Kaps. Privátní ubytování dali k dispozici hostinští Josef Heinelt, Johann Tilz, Josef Meißner, a Helena Rischer.Vedle každoročních letních hostů, kteří přijížděli zj. z Opavy a Wroclavi, vyhledávali zbožní lidé poutní místo v Mariánském údolí.

Spolek vysloužilých vojáků, toto sdružení bývalých vojáků podporovalo kamarádství a soudružnost. Pečovali také o pomník padlých vojáků.

Katolický lidový spolek

Byl založený farářem Johannem Fuhrmannem r. 1903, aby pečoval a ošetřoval své staré členy, podporoval vzdělávání mládeže i dospělých, také podporoval církevní akce, jejichž zisk posloužil k církevním účelům.

Předsedou byl opět mlynář Josef Kaps. Mezi aktivity spolku patřilo i pořádání divadelních her, neboť divadelní spolek časem zanikl. V letech kolem r. 1920 uspořádali několik představení v tzv. Frankeho sále *(Hostinec č. 33)* a podílel se na něm také Albert Grasel (hodinář a učitel hudby).

Německý kulturní spolek byl založen k podpoře německých škol v německy mluvících izolovaných jazykových enklávách zvláště na Slovensku.

Předsedou spolku byl Heinrich Krusche.

Vkladní, pracovní knížky z nálezu v Travné v domě č. 52. Hůl s turistický odznakem (ve vlastnictví Cardových).

Obecní správa

Posledním starostou byl Alois Schubert. Správa ve válečných letech nebyl snadný úkol, kterého se starosta zhostil velmi dobře a byl každému k pomoci. Obecní úřad byl na staré faře a v kanceláři pomáhal Herbert Meissner.

V obecní radě zasedali ještě Josef Schubert (kameník), Josef Heinelt (hospodský) a Ludwig Tremer (rolník). Místní představitel rolníků byl v letech 1938-1945 Hermann Fischer.

Úřad obecních a kostelních záležitostí zastával k spokojenosti všech, švec Josef Elsner. Po něm převzal tuto funkci jeho syn Johann. Správcem hřbitova byl po Stefanovi a Josefovi Grasel, rolník A. Rischer

Pošta se nacházela v domě č. 36. Pošťák Franz Meissner byl zároveň majitelem trafiky. Do r. 1938 přinášeli poštu z Javorníku Fochler, Goldmann a Grätzner, pak přinášel poštu Anton Kaps a Meissner ji roznášel po vsi i do Waldeku.

Policie. Do roku 1938 sídlila policie v domě č. 55 (Scholz villa). Vrchní strážmistr Horníček se 4 až 5 dalšími policajty vykonávali službu také pro Waldek. Po r. 1938 byla stanice umístěna v obecním úřadu. Strážmistr Wilhelm Klose, který bydlel na č. 97, neměl žádnou práci. Narušitele zákona v té době nemusel honit.

Celnice byla vybudována na Leutenbergu v r. 1922. Financové kontrolovali hranici na jedné straně k Borůvkové hoře a na druhou stranu k Schwarzbergu.Místní si s nimi dobře rozuměli, zúčastňovali se vesnických slavností. Docházelo i pašováni, ale čeští celníci vždy přivřeli obě oči. Po r. 1945 byl finanční úřad na hospodě Tilz č. 31.

Strašidlo na rozcestí

Lidová pověst z Travné

Místo zvané „Na rozcestí", musí být místním pamětníkům ještě dobře známé, neboť tady se odbočovalo na Zálesí a cesta vedla dále směrem do Travné. Bylo to blízko mostu, zvaného „Rabensteinbrücke", kde se vléval potok tekoucí ze Zálesí neboli „Waldererwasser", s Javornickým potokem nebo také zvaným „Hanfbach", který protékal romantickým lesním údolím do města Javorník a pak se vléval do řeky Nisy.

Na tom rozcestí stávala kamenná kaplička „Bildstock". Bylo to tajemné místo, které často sloužilo k setkávání mladých lidí či k rozloučení z návštěvníky a povídalo se, že tam straší duchové.

A tak se jednou pozdě večer vracel z Travné pocestný zpět do Javorníku. Jak se však přiblížil k rozcestí, zaslechl podivné tiché zvonění, zůstal stát a pokoušel se zjistit odkud ty zvuky přicházejí, nabyl přitom přesvědčení, že ty tóny či zvuky slyší jen při poryvech větru.

Těmto větrům, které zde vály, se říkalo často: České, Polské či Ďábelské anebo poeticky „Sausewind".

Občan z Javorníku si však umínil, že tomu strašení ducha přijde na kloub a tak šel po tom tajemného zvuku blíž až pojednou stál před jedlovým pařezem, na kterém seděl a spal "unavený" starý muž. Ten se totiž naopak zase vracel z Javorníku, kde se, v místním hostinci „Schiesshaus"-Střelnice, který rádi navštěvovali jak Zálesáci tak i Travňáci, před dlouhou cestou patřičně posilnil.

Vedle spícího muže ležela jeho těžká trávnice či ranec, ve kterém si nesl zabalené staré nástěné hodiny z opravy od hodináře z Javorníku.

Tyto Schwarzwaldky s pohyblivou figurkou dřevorubce, mají ve strojku speciální znělou kovovou spirálu, sloužící k odbíjení hodin, za kterou se zachytil cíp rance a jak se ranec nadouval při poryvech větru, cíp spirálou pohnul a ta vždy zacinkala.

Toto bylo tedy příčinou onoho tajemného zvuku a tak občanu z Javorníku můžeme poděkovat že objasnil, pro tentokrát, příčinu strašení onoho ducha z rozcestí .

Překlad Erwin Hruška.

Pověst o šedé paní z Travné

Jednoho dne se vydali manželé žijící v neshodě do lesa k tzv. Šedému kameni, který se nachází v lesích severně od Travné. Muž, který se chtěl své ženy zbavit, ji však vyvedl až na vrchol skály, odkud ji svrhl dolů, kde zůstala mrtvá ležet.

Od té doby pozorovali kolemjdoucí pocestní ženštinu v šedivém hávu, která se zjevovala v blízkosti oné skály, hlavně v poledních a ve večerních hodinách.
Stává se také, že lidé v těchto místech často bloudí a proto se místní obyvatelé tomuto místu raději vyhýbají.

(Z knížky - Pověsti ze severozápadního Slezska od Josefa Nitscheho ze sbírky P. Stoupala, přeložila J. Cardová).

Fotky z německé Kroniky Travné, sv. Petr a Žid.

Koledování v roce 1937

(z Kroniky Travné).

Na Zelený čtvrtek chodívali chlapci s hrkačkami dům od domu a koledovali si o dary a peníze. Protože mezi chlapci často docházelo k hádkám a bitkám, rozhodl se farář rozdělit chlapce do dvou skupin, které vedli farářem okostýmovaní a nalíčení vůdci. Jedna skupina pod vedením "sv. Petra" vybírala dary a druhá pod vedením "Žida" vybírala peníze. Byl to velký úspěch. Petrus získal 4 plné koše a Žid se vrátil s váčkem plným peněz. Oboje dary byly pak spravedlivě rozděleny mezi všechny chlapce.

Žena v kroji, ateliéru J.Fuhrmanna,

Z minulých časů v Krautenwalde

Když jsme jako děti nastoupily do školy, musely jsme se učit spisovnou němčinu, ale po cestě do školy a domů jsme mluvily domácím nářečím. I básničky a písničky jsme měly raději ve slezském dialektu, protože jsme je lépe chápaly. Kdo ještě zná staré básně a písně, které jsme tehdy zpívaly?

Široko daleko bylo známé:

" Wenn br Sonntich ei de Kerche giehn, s´woar immer asu, s´woar immer asu"...

Když jsem šel do kostela v neděli, tak jsem byl vždy takový, takový, vždycky takový...(pozn. Míněna kocovina)

" Jessmol ging ich ei a Puusch noch Groose, do woar a mei Hanns drbei mit senner langa, decke Noose, lootsch ar nender dr Roadwr drei".

Pokaždé když jsem šla do lesa do Groose, pokaždé u toho byl můj Honza s dlouhým tlustým nosem a šmatlal vedle tříkolového tragače.

"Wenn mei Weib nie folga wiel, do wääß ich woas ich tu, ich sack se ei en Hoabersack oand beda uba zu"...

Vždy když mě žena nechce poslouchat, do pytle od ovsa ji strčím rád a nahoře zavážu.

"Wu da aala Geiga hoan geklonga, sei mr em die Saule remgespronga".

Jak staré housle zazněly, kolem sloupu jsme skákali.

Také čtyřverší, která se vztahovala k určitým osobám šla od úst k ústům:

"Hinaus ei de Ferne mit Pfadewoarscht ond Schnoaps, do werschte a su decke, wie fom Foarschte Plumpa-Koaps".

Do přírody s koňským salámem a kořalkou jdem, do Horního Fořtu ke koňskému řezníkovi jdem a pak se znovu ožerem.

Existovaly a také ještě dnes existuje mnoho pěkných básní, písní a rčení v našem slezském nářečí, kterým brzy nebude mladá generace rozumět a nebude nikoho, kdo by tento odkaz zdědil.

Mládež by ale měla vždy vyprávět o starých dobrých časech, o tom jak rodiče, prarodiče a praprarodiče trávili svůj volný čas a kdy na 8hodinový pracovní den nebo 40hodinový týden si nikdo ani neodvážil pomyslet. Byla to krásná doba, na kterou my staří budeme vždy rádi vzpomínat.

Paul Schiedeck, Jauerniger Heimatbriefe, 1976
Přeložila Margita Rajniková

Jazyk původních německých obyvatel je označován jako kladské nářečí, náležející k jihoslezské horské skupině.Nejsilněji se projevovalo na Javornicku, Žulovsku a Vidnavsku.

Hlavními znaky lidové mluvy této oblasti, spočívaly v tom, že se zcela měnily koncovky: koncové -n/-en se nahrazovala koncovkou -a, např. backa místo backen (péci) reda místo reden (mluvit), Fichta místo Fichten (smrky).

Docházelo také k častému stahování slabik. Tak místo ich habe se vyslovovalo ich ho, gei místo gib (dej), blein místo bleiben (zůstat). Přechodník přítomný se tvořil koncovkou -nich místo spisovného end, např. Fahrnich místo fahrend (jedoucí).

Text převzat z výstavy Lidová kultura na Jesenicku výstavní síň Vodní tvrze , Jeseník, 2012

Pozn.vyd. Podle pamětníků bylo slezské nářečí v Travné a Zálesí stejné, ale už v Bílém potoku a Bílé Vodě měli jiné a na Žulovsku bylo také specifické nářečí. Nářečí v Landecku, které spadalo pod Prusko se ještě více lišilo od místního slezského.

Slezské nářečí - ukázka z jídelníčku

překlad K. Voráčová

Äier	Eier	vejce
Arbsa	Erbsen	hrách
Brut	Brot	chléb
Fisola	Fisolen, Bohnen	fazole
Fläsch	Fleisch	maso
Gorka	Gurken	okurky
Honichpotter	Honigbutter	med. máslo
Kaisesamman	Kaisersemmeln	housky
Kließla	Klöße	knedlíky
Knoblich	Knoblauch	česnek
Kreitertee	Kräutertee	bylinkový čaj
Läberwerschte	Leberwürste	jitrnice
Lensa	Linsen	čočka
Nesse	Nüsse	ořechy
Pfafferkuchla	Pfefferkuchen	perník
Potter	Butter	máslo
Roacherfläsch	Räucherfleisch	uzené maso
Rute Rüba	Rote Rüben	červená řepa
Samman	Semmeln	housky
Schinka	Schinken	šunka
Soppa	Suppe	polévka
Zocker	Zucker	cukr
Zockerla	Zuckerlen	cukrátka
Zweppan	Zwiebel	cibule

Jessmoal ging a Liebespoar,
offn Rään spazieren,
ond weils a verliebten woar,
toaten se sich fiehren.
Se plauderten einander fier,
Wie se lieb sich hätten,
Bes om Ende goar se schier
Vu dr Huxt schon rädten.

Onehdy tudy šel párek milenců, na procházku kolem Rýna a protože byli zamilovaní, tak se vedli za ruce a povídali si jak se mají vzájemně rádi, nakonec skončili u dr. Huxta aby jim poradil.

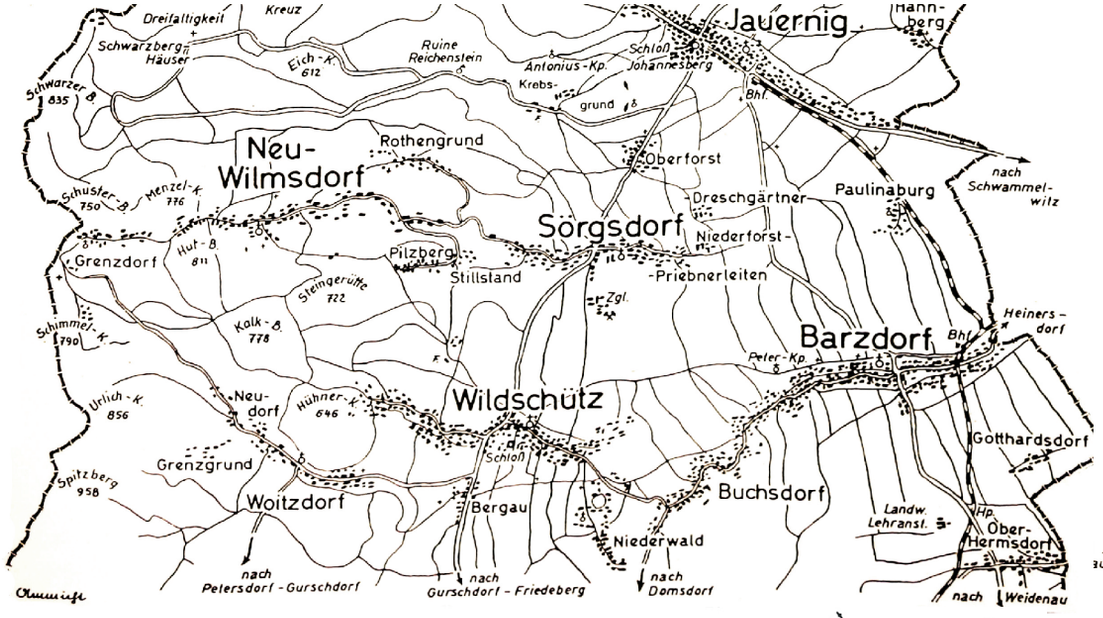

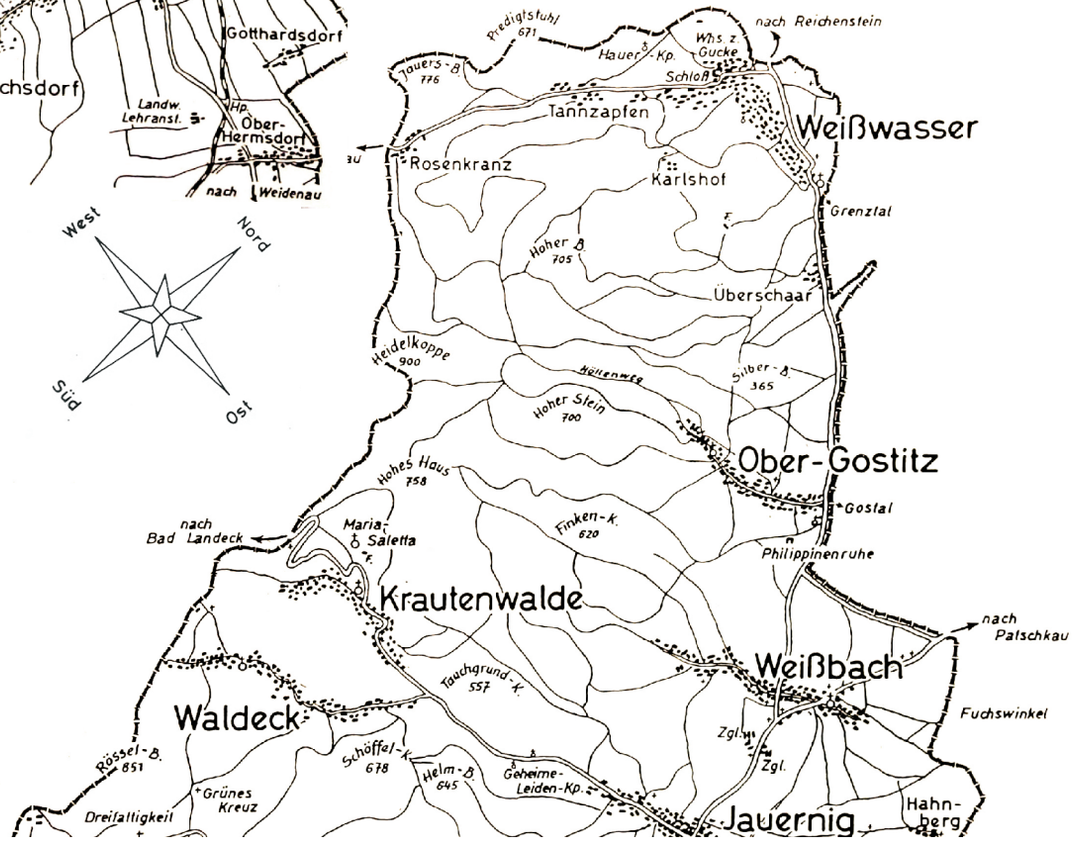

Německé názvy obcí ve spisovné němčině, místním nářečí a češtině

Převzato z knihy L.Gernota/K.Wolfa - Jauernig und Umgebung

Barzdorf	Basdroff	Bernartice
Bergau	Bergau	Bergov
Buchsdorf	Buxdroff	Buková
Gotthardsdorf	Gotthadrsdroff	Gotartovice
Grenzdorf	Grenzderfla	Hraničky
Hahnberg	Hoahnbarg	Kohout
Jauernig	Joarnich	Javorník
Krautenwalde	**Krautawale**	**Travná**
Niederforst	Niedrforscht	Dolní Fořt
Niederwald	Niedrwale	Dolní Les
Neudörfel	Neiderfla	Nová Véska
Neu-Wilmsdorf	Neiwilmsdroff	Nové Vilémovice
Oberforst	Ebrforscht	Horní Fořt
Ober-Gostitz	Ebrgos	Horní Hoštice
Ober-Hermsdorf	Ebrhemsdroff	Horní Heřmanice
Paulinaburg	Palinebeg	Pavlínka
Pilzberg	Pelzbarg	Hřibová
Rothengrund	Ruthagront	Červený Důl
Rozenkranz	Rusakranz	Růženec
Sörgsdorf	Sergsdroff	Uhelná
Stillstand	Schtellschtant	Zastávka
Waldek	Waldeke	Zálesí
Weißbach	Wäßbich	Bílý Potok
Weißwasser	Wäßwoassr	Bílá Voda
Wildschütz	Welsch	Vlčice
Woitzdorf	Wäätz	Vojtovice